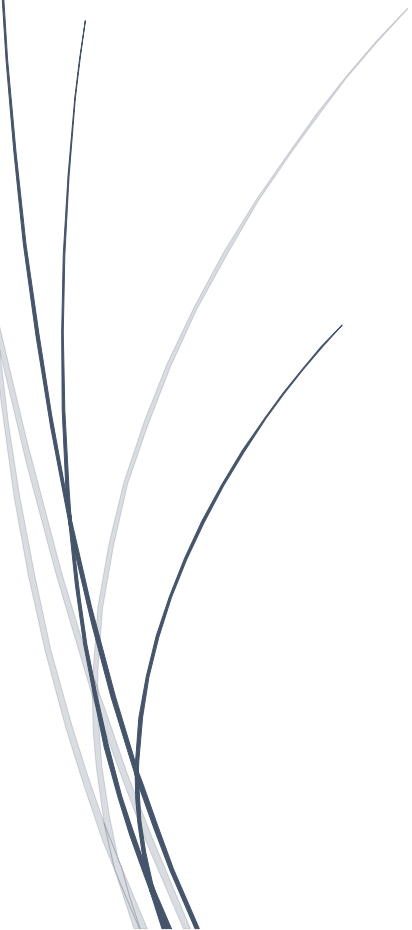

“ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛ 2017” СУДАЛГАА

-
- *Ёс зүй, ёс суртахуун*
 - *Зөв төлөвшилт*
 - *Хууль сахих*
 - *Авлигыг үл тэвчих*

АГУУЛГА

АГУУЛГА

БҮЛЭГ 1. СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ТООЦООЛОЛ.....	3
1. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШНИЙ ТООЦООЛОЛ.....	3
2. СУДАЛГАА ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН БАЙДАЛ.....	4
БҮЛЭГ 2. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН.....	4
1. СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮҮХДҮҮДИЙН БҮТЭЦ.....	4
2. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН.....	5
3. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН, ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТЭЭР.....	9
4. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛС.....	9
Шударга үйлсийн төлөө сайшаах.....	12
ДҮГНЭЛТ.....	17

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. Хүүхдийн шударга байдлыг үнэлэхэд ашигласан асуулт.....	3
Хүснэгт 2. Хүүхдийн шударга байдлын дэд үзүүлэлтийг тооцсон асуулт, асуултын дугаараар.....	4
Хүснэгт 3. Хүүхдийн шударга байдал 2017 судалгааны түвшин, дэд үзүүлэлтээр.....	6
Хүснэгт 4. Хүүхдийн шударга байдал 2017 судалгааны түвшин, аймаг, нийслэл.....	7
Хүснэгт 5. Хүүхдийн шударга байдлын 2017 оны судалгааны түвшин, дүүргээр.....	8
Хүснэгт 6. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, дэд үзүүлэлтээр.....	9

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн хүйс, нас.....	4
Зураг 2. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн хүйс, анги, дүнд эзлэх хувиар.....	5
Зураг 3. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, оноор.....	5
Зураг 4. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон хүүхдийн нас.....	8
Зураг 5. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, хүйсээр.....	8
Зураг 6. Шударга бус асуудал тохиолдоход хэнд ханддаг вэ?.....	9
Зураг 7. Эцэг, эхчүүд шударга байдлын талаар ярилцдаг эсэх, 2015-2016 он.....	10
Зураг 8. Хүүхдийн шударга байдалд эцэг, эхийн нөлөөлөл.....	10
Зураг 9. Эцэг, эхийн хүүхдэд нөлөөлж буй байдал.....	10
Зураг 10. Хүүхдийн шударга байдалд эцэг, эхийн нөлөөлөл.....	11
Зураг 11. Хүүхдэд найз нь шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг эсэх.....	11
Зураг 12. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, найз нь шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг эсэх.....	12
Зураг 13. Хүүхдийг шударга хандсаных нь төлөө сайшааж байсан эсэх.....	12
Зураг 14. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга хандсаных нь төлөө сайшааж байсан эсэх.....	13
Зураг 15. Шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиогддог эсэх.....	13
Зураг 16. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиогддог эсэх.....	14
Зураг 17. Багш нарын зүгээс шударга бус үйлдэл гаргаж, хүүхдүүдтэй зохисгүй харилцсан тохиолдолд хэнд хандах вэ?.....	14
Зураг 18. Шударга ёсны талаарх мэдээллийг хаанаас авдаг вэ?.....	15
Зураг 19. Шударга бус үйлдлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх нь зөв үү?.....	16

БҮЛЭГ 1. СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ТООЦООЛОЛ

Хүүхдийн шударга байдлын судалгааг “Транспэрэнси Интернэшнл Солонгос” байгууллагаас боловсруулсан арга зүйн дагуу анх 2008 онд Энэтхэг, Солонгос, Бангладеш, Монгол зэрэг оронд зохион байгуулж байсан билээ. Үүнээс хойш уг арга зүйн дагуу Хүүхдийн шударга байдлын судалгааг 7 дахь удаагаа зохион байгуулаад байна.

Монгол Улсын ирээдүй болсон хүүхдүүдийн шударга байдал, ёс зүй, ёс суртахуун, төлөвшилтийг хүүхдэд ойлгомжтой, хялбар байдлаар тодорхойлох, цаашид хүүхдүүдийг шударга иргэн болгон төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын чиглэлийг тогтооход энэхүү судалгааны зорилго оршиж байна.

1. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШНИЙ ТООЦООЛОЛ

Хүүхдийн шударга байдлын судалгааны зорилгын нэг нь хүүхдийн шударга байдлын түвшнийг тодорхойлох бөгөөд судалгааны мэдээлэлд үндэслэн жил бүр хүүхдийн шударга байдлын түвшинг хэмжин гаргаж байгаа юм.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг тогтоохдоо доорх 12 асуултад тухайн хүүхэд санал нийлж байгаа эсэхийг нь асууж, хариулт бүрийг 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлж, үнэлгээний арифметик дунджаар гаргав. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин нь хүүхдийн ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахиу, авлигыг үл тэвчих үзэл гэсэн дэд үзүүлэлтээс бүрддэг. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 1-д ойртох тусам шударга бус, харин 5-д ойртох тусам шударга гэж үзнэ.

Хүснэгт 1. Хүүхдийн шударга байдлыг үнэлэхэд ашигласан асуулт

Асуултын дугаар	Асуулт
1.	Сайн найз чинь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь буруу зүйл биш.
2.	Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл нь өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл биш.
3.	Гэрийн даалгавраа хийхдээ интернет зэрэг бусдын бүтээлээс өөрөө хийсэн мэт ашиглах нь буруу зүйл биш.
4.	Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь буруу зүйл биш.
5.	Багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга юм.
6.	Баян байх нь шударга байхаас илүү чухал.
7.	Багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсэж болно.
8.	Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүн нь Таны сайн найз байсан ч багш, эцэг/эх/, дотнын хүндээ мэдэгдэнэ.
9.	Урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинонд хурдан орохыг хичээнэ.
10.	Хууль сахиулагч хэн нэгэн таны дэргэд /ойр/ байхгүй үед хууль, дүрэм зөрчиж болно.
11.	Авлига болон бусад гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэнэ.
12.	Гэр бүлийнхэн чинь албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь буруу зүйл биш.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшний дэд үзүүлэлт болох ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих байдлын үзүүлэлтийг тооцоходоо дээр дурдсан асуултуудын дагуу дэд үзүүлэлтийн дунджийг тооцсон болно. Дэд үзүүлэлт тооцоход ашигласан асуултыг дараахь хүснэгтээс харна уу.

Хүснэгт 2. Хүүхдийн шударга байдлын дэд үзүүлэлтийг тооцсон асуулт, асуултын дугаараар

	Ёс зүй, ёс суртахуун	Зөв төлөвшилт	Хууль сахих	Авлигыг үл тэвчих
Танин мэдэхүйн	3	4	1	2
Нөлөөллийн	6	5	7	8
Зан үйлийн	9	11	10	12

2. СУДАЛГАА ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН БАЙДАЛ

Хүүхдийн шударга байдлын судалгааг цахим хэлбэрээр “SurveyMonkey” судалгааны программыг ашиглан, 21 аймаг, нийслэлийн 7-12 дугаар ангийн сурагчдыг санамсаргүй байдлаар сонгон, бэлтгэгдсэн асуулгыг бөглүүлж, судалгааг зохион байгуулав.

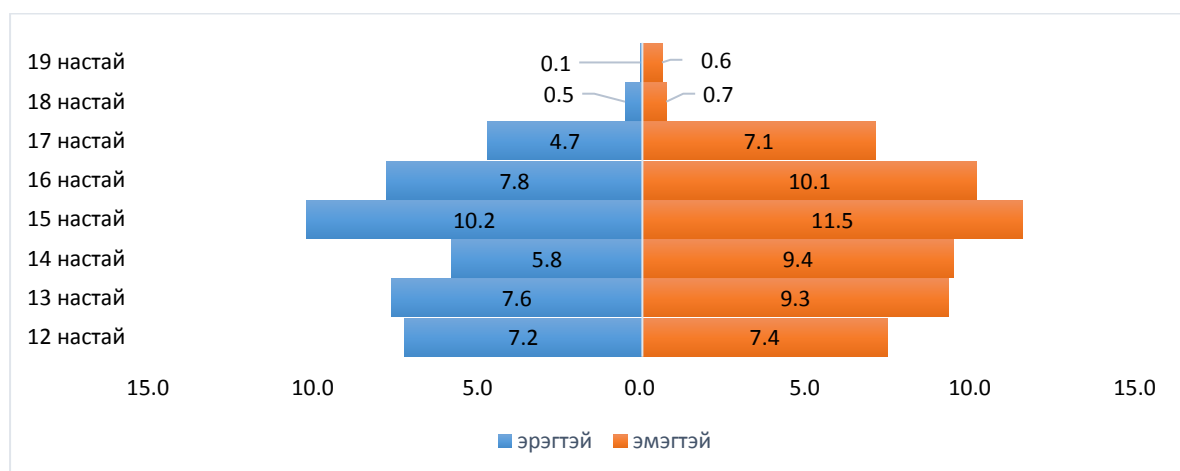
Судалгааны мэдээллийг цахим хэлбэрээр цуглуулах ажлыг 21 аймаг, нийслэлд Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн байгууллагатай хамтран 2017 оны 12 дугаар сарын 06-ны өдрөөс 2018 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдрийн хооронд зохион байгууллаа.

БҮЛЭГ 2. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

1. СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮҮХДҮҮДИЙН БҮТЭЦ

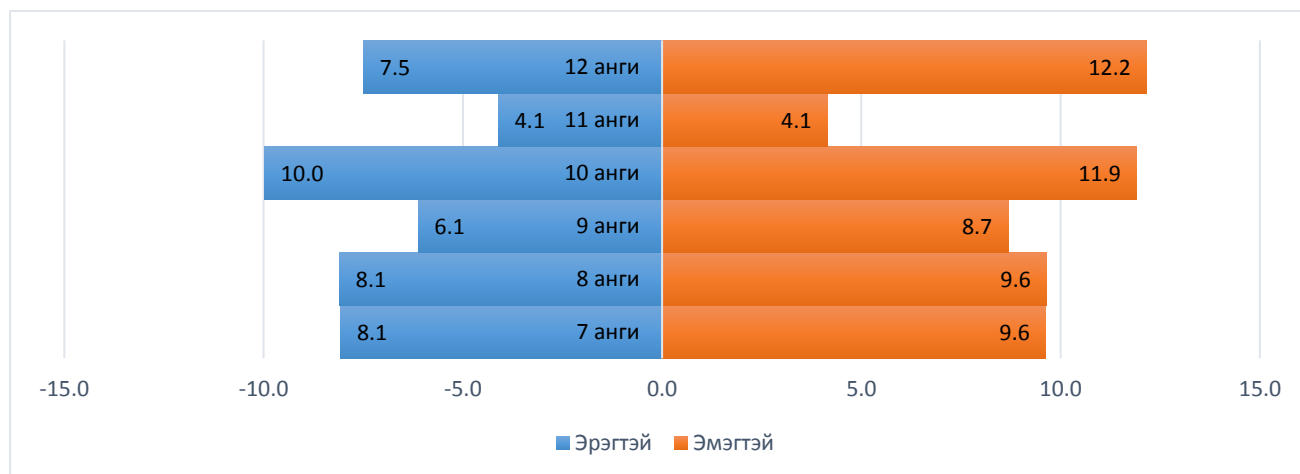
“Хүүхдийн шударга байдал-2017” судалгаанд хамрагдсан сурагчдын 43.8 хувь нь эрэгтэй, 56.2 хувь нь эмэгтэй байгаа бол насны хувьд 15 настай сурагчид хамгийн их буюу 21.7 хувь, 19 настай сурагчид хамгийн бага буюу 0.7 хувь нь байна (Зураг 1).

Зураг 1. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн хүйс, нас

Судалгаанд хамрагдсан сурагчдыг суралцаж буй ангиар нь авч үзвэл 12 дугаар ангийн сурагч 19.7 хувь, 11 дүгээр ангийн сурагч 8.2 хувь, 10 дугаар ангийн сурагч дугаар ангийн сурагч 21.9 хувь, 9 дугаар ангийн сурагч 14.8 хувь, 7 ба 8 дугаар ангийн сурагч 17.7 хувийг эзэлж байна (Зураг 2).

Зураг 2. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн хүйс, анги, дүнд эзлэх хувиар

Судалгаанд хамрагдсан сурагчдыг байршлаар нь авч үзвэл 79.4 хувь нь аймгуудаас, 20.6 хувь нь нийслэлээс хамрагдсан байна.

2. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН

Хүүхдийн шударга байдлын судалгааны мэдээлэлд үндэслэн Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг 4 дэд үзүүлэлт (ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих, авлигыг үл тэвчих)-ийн хамт тооцдог. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон дэд үзүүлэлтийг 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлсэн бөгөөд уг үзүүлэлтийн утга 1-д ойртох тусам шударга бус, 5-д ойртох тусам шударга гэж ойлгоно.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2017 оны судалгаагаар 3.97 гэсэн дүнтэй гарсан нь өмнөх судалгааны дүнтэй харьцуулахад 0.03-аар буурсан байна (Зураг 3).

Зураг 3. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, оноор

Судалгааны үр дүнг ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт, зөв төлөвшилтийн дэд үзүүлэлт, хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт, авлигыг үл тэвчих байдлын дэд үзүүлэлтүүдээр дэлгэрэнгүйгээр доорх хүснэгтээр гаргав (Хүснэгт 3).

Хүснэгт 3. Хүүхдийн шударга байдал 2017 судалгааны түвшин, дэд үзүүлэлтээр

Д / д	Үзүүлэлт		Үнэлгээ						
			2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН			3.29	2.93	3.71	4.03	3.99	4.00	3.97
А. Ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт			3.03	2.73	3.80	4.07	4.08	4.10	4.09
	Танин мэдэхүйн	Хүүхдүүд гэрийн даалгавар хийхдээ интернет болон бусдын бүтээлийг өөрөө хийсэн мэт ашиглах нь буруу зүйл биш.	3.20	2.72	3.66	3.94	3.94	3.98	3.87
	Нөлөөллийн	Баян байх нь шударга байхаас илүү чухал.	2.70	2.49	3.91	4.28	4.26	4.23	4.2
	Зан үйлийн	Урт дараалалд зогсож байснаас урдуур нь дайрч кинондоо хурдан орохыг хичээнэ.	3.20	2.99	3.82	3.99	4.03	4.10	4.2
Б. Зөв төлөвшилтийн дэд үзүүлэлт			2.51	2.29	3.88	4.32	4.21	4.16	4.18
	Танин мэдэхүй	Ангийн дарга болохын тулд ангийнхандаа бэлэг өгөх нь буруу зүйл биш.	2.20	1.85	3.99	4.45	4.37	4.30	4.36
	Нөлөөллийн	Багшдаа бэлэг өгөх нь дүнгээ ахиулах сайн арга юм.	2.20	1.94	4.08	4.48	4.38	4.37	4.4
	Зан үйлийн	Хууль зөрчсөн, гэмт хэрэг хийсэн хүнийг холбогдох байгууллагад мэдэгдэнэ.	3.10	3.10	3.57	4.02	3.87	3.81	3.8
В. Хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт			3.54	2.85	3.83	4.04	4.02	4.06	3.94
	Танин мэдэхүй	Сайн найз чинь шалгалт өгөхдөө бусдаас хуулах нь буруу зүйл биш.	4.42	3.61	3.63	3.63	3.73	3.84	3.64
	Нөлөөллийн	Багш хичээл зааж, сургууль төгсгөснийхөө төлөө сурагчдаас хариу шан харамж, бэлэг хүсэж болно.	3.40	2.96	4.02	4.10	4.09	4.05	4.0
	Зан үйлийн	Хууль сахиулагч хэн нэгэн таны дэргэд /ойр/ байхгүй үед хууль, дүрэм зөрчиж болно.	2.80	1.98	3.83	4.38	4.24	4.28	4.2
Г. Авлигыг үл тэвчих байдлын дэд үзүүлэлт			2.98	2.81	3.35	3.68	3.65	3.68	3.63
	Танин мэдэхүйн	Том хүмүүсийн хууль бус үйлдэл нь өөрт чинь ашигтай байвал буруу зүйл биш.	2.70	2.34	3.69	4.15	4.17	4.14	4.10

Нөлөөллийн	Шалгалтаа бусдаас хуулж байгаа хүн нь Таны сайн найз байсан ч багш, эцэг/эх/, дотнын хүндээ мэдэгдэнэ.	3.35	3.11	2.73	3.29	2.67	2.72	2.6
Зан үйлийн	Гэр бүлийнхэн чинь албан тушаалаа ашиглах буюу хууль зөрчих замаар баян болох нь буруу зүйл биш.	2.90	2.97	3.65	4.19	4.10	4.18	4.20

2017 оны судалгааны үр дүнгээр Дундговь, Булган, Сүхбаатар, Баян-Өлгий аймгуудын хүүхдийн шударга байдлын түвшин 0.47-0.24 пунктээр дээшилсэн байна. Харин Дорноговь, Өвөрхангай, Өмнөговь, Төв, Баянхонгор аймгуудын хүүхдийн шударга байдлын түвшин 0.52-0.13 пунктээр буурчээ (Хүснэгт 4).

Хүснэгт 4. Хүүхдийн шударга байдал 2017 судалгааны түвшин, аймаг, нийслэл

д/д	Аймаг, нийслэл	Шударга байдлын түвшин			
		2015	2016	2017	Зөрүү
1	Архангай	4.01	3.89	3.95	0.06
2	Баян-Өлгий	4.18	3.74	3.98	0.24
3	Баянхонгор	4.03	4.17	4.04	-0.13
4	Булган	4.26	3.67	3.95	0.28
5	Говь-Алтай	3.36	4.03	4.03	-
6	Говьсүмбэр	3.71	3.92	4.09	0.17
7	Дархан-Уул	3.56	4.04	4.02	-0.02
8	Дорноговь	3.99	4.22	3.70	-0.52
9	Дорнод	3.38	4.08	4.11	0.03
10	Дундговь	4.26	3.79	4.26	0.47
11	Завхан	3.96	4.03	4.04	0.01
12	Орхон	4.07	4.04	3.99	-0.05
13	Өвөрхангай	3.65	4.16	3.72	-0.44
14	Өмнөговь	3.66	4.21	3.97	-0.24
15	Сүхбаатар	4.13	3.69	3.96	0.27
16	Сэлэнгэ	3.57	4.04	4.10	0.06
17	Төв	3.87	3.98	3.81	-0.17
18	Увс	4.29	4.06	4.03	-0.03
19	Ховд	4.08	4.10	4.00	-0.10
20	Хөвсгөл	4.36	4.09	4.28	0.19
21	Хэнтий	4.00	4.17	4.24	0.07
22	Улаанбаатар	4.05	3.98	3.95	-0.03

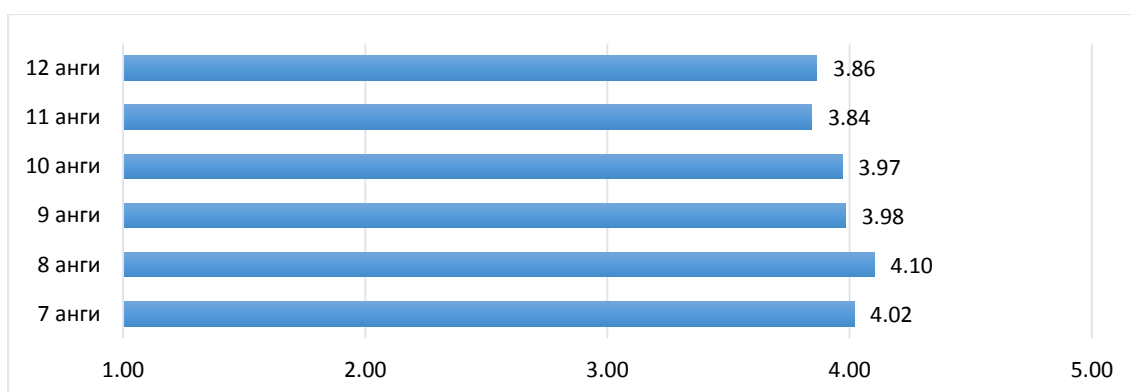
Нийслэлийн Налайх, Багануур, Баянзүрх болон Баганхангай дүүргүүдийн хүүхдийн шударга байдлын түвшин 0.37-0.01 пунктээр дээшилсэн байна. Харин Баянгол, Сүхбаатар, Чингэлтэй, Сонгино-Хайрхан, Хан-Уул дүүргүүдийн хүүхдийн шударга байдлын түвшин 0.53-0.20 пунктээр буурчээ (Хүснэгт 5).

Хүснэгт 5. Хүүхдийн шударга байдлын 2017 оны судалгааны түвшин, дүүргээр

д/д	Дүүргүүд	2015	2017	Зөрүү
1	Багануур	3.77	4.04	0.27
2	Багахангай	3.90	3.91	0.01
3	Баянгол	4.37	3.84	-0.53
4	Баянзүрх	3.58	3.77	0.19
5	Налайх	3.66	4.03	0.37
6	Сонгинохайрхан	4.19	3.93	-0.26
7	Сүхбаатар	4.53	4.09	-0.44
8	Хан-Уул	4.06	3.86	-0.20
9	Чингэлтэй	4.42	4.09	-0.33

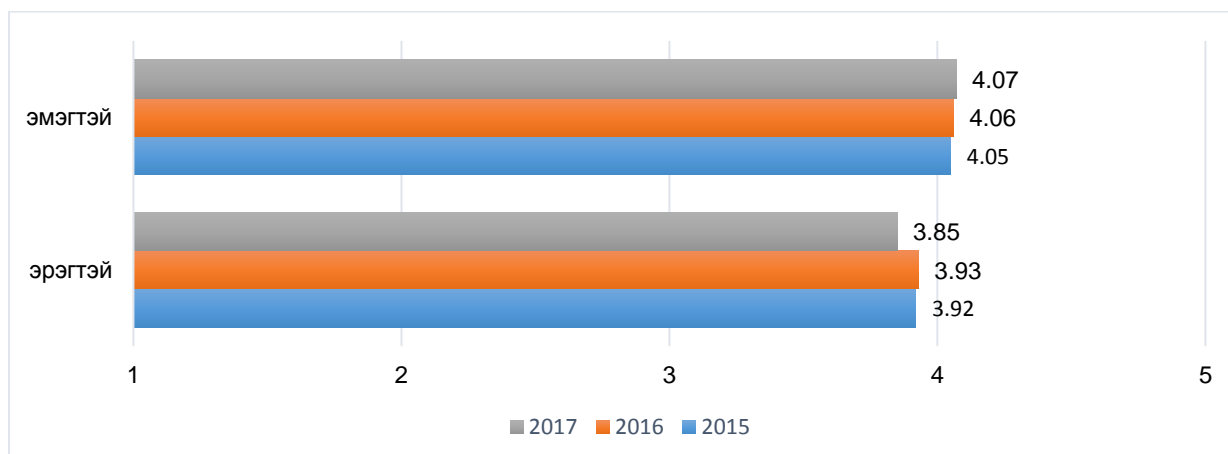
Хүүхдүүдийн шударга байдлыг мөн суралцаж буй ангиар нь авч үзвэл 7 дугаар ангийн сурагчдын шударга байдлын түвшин 4.02, 8 дугаар ангийн сурагчдынх 4.10 гарсан байгаа нь өндөр үзүүлэлт болж байна. Харин 9 дүгээр ангийн сурагчдын шударга байдлын түвшин 3.98, 10 ангийн сурагчдынх 3.97, 11 ба 12 дугаар ангийн сурагчдынх 3.84-3.86 гарсан байгаа нь ойролцоо үзүүлэлт байлаа (Зураг 4).

Зураг 4. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон хүүхдийн нас

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин мөн хүйсийн хувьд зөрүүтэй байдал жил бүрийн судалгааны дүнгээс харагддаг. Энэ удаагийн судалгааны дүнгээс харахад эмэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.07, эрэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин 3.85 болж зөрүү нь 0.22 пункт байна (Зураг 5).

Зураг 5. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, хүйсээр

3. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН, ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТЭЭР

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих, авлигыг үл тэвчих гэсэн 4 дэд үзүүлэлтээр үнэлсэн.

Хүснэгт 6. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, дэд үзүүлэлтээр

	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН	3.29	2.93	3.71	4.03	3.99	4.00	3.97
Ёс зүй, ёс суртахуун	3.03	2.73	3.80	4.07	4.08	4.10	4.10
Зөв төлөвшилт	2.51	2.29	3.88	4.32	4.21	4.16	4.19
Хууль сахих	3.54	2.85	3.83	4.04	4.02	4.06	3.96
Авлигыг үл тэвчих	2.98	2.81	3.35	3.68	3.65	3.68	3.64

4. ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛС

Хүүхдийн ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль, дүрэм сахин дээдлэх болон авлигыг үл тэвчих байдал нь тэдний эцэг, эх, найз нөхөд, сургууль болон мэдээллийг хүлээн авч байгаа сувгаас шууд хамааралтай байдаг. Тиймээс судалгааны үр дүнд хүүхдийн шударга байдлын түвшин эцэг, эх, найз, нөхөд, сургууль, мэдээлэл хүлээн авч бус сувгаас хэрхэн хамаарч байгаа талаар доорх байдлаар шинжилгээ хийлээ.

Эцэг, эх:

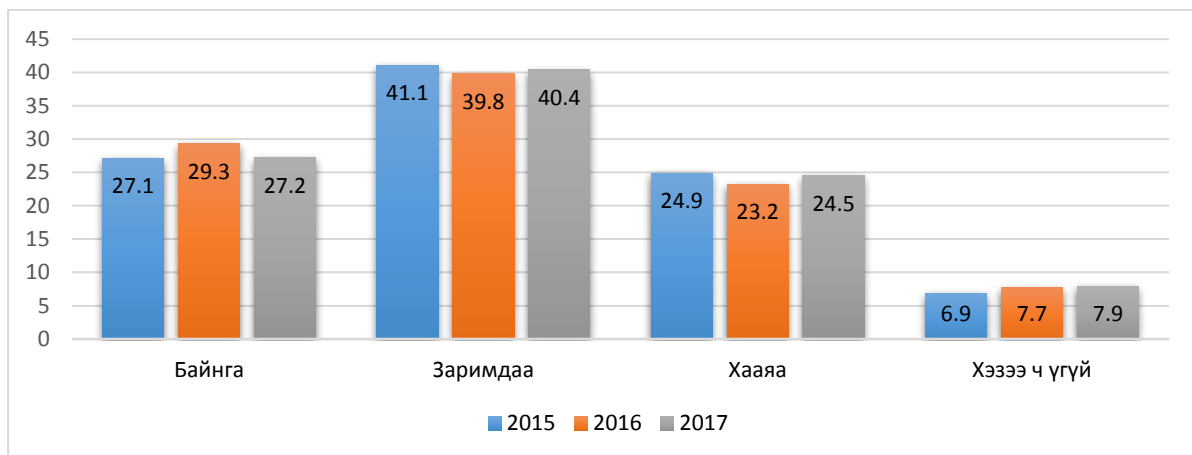
Хүүхдийн шударга байдлын судалгаагаар хүүхэд шударга байж, зөв зүйл хийхэд ямар шалтгаан, хүчин зүйл нөлөөлж байгааг тодорхойлохыг зорилго болгодог. Хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлөх нэг чухал хүчин зүйл бол эцэг, эхийн нөлөөлөл юм. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс “Танд шударга бус асуудал тохиолдвол Та яах вэ?” гэсэн асуултад нийт хүүхдүүдийн 62.5 хувь нь “эцэг, эх, багш зэрэг дотныхоо хүнд хэлнэ” гэж хариулсан бол 26.7 хувь нь “арилгахын тулд ямар нэг зүйл хийнэ”, 10.9 хувь нь “юу ч хийхгүй” гэж хариулсан байна (Зураг 6).

Зураг 6. Шударга бус асуудал тохиолдоход хэнд ханддаг вэ?

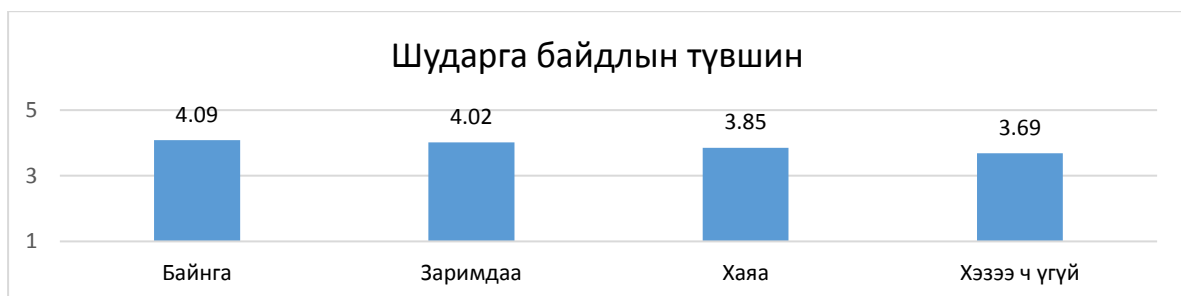
Дээрхээс үзэхэд хүүхдүүд хүндрэлтэй асуудал тулгарахад хамгийн ихээр эцэг, эх, дотны хүмүүстээ ханддаг байна. Иймд эцэг, эх, гэр бүлийн нөлөөллийг судалгааны явцад тодруулав. Эцэг, эхчүүд хүүхдүүтэй шударга байх талаар байнга ярилцдаг гэсэн хариулт 27.2 хувь, заримдаа ярилцдаг гэсэн хариулт 40.4 хувь, хаяа ярилцдаг гэсэн хариулт 24.5 хувь байгаа бол хэзээ ч үгүй гэсэн хариулт 7.9 хувийг эзэлж байна (Зураг 7.)

Зураг 7. Эцэг, эхчүүд шударга байдлын талаар ярилцдаг эсэх, 2015-2016 он

Эндээс харахад судалгаанд оролцсон сурагчдын дийлэнх хувь нь “байнга”, “заримдаа” ярилцдаг гэж хариулсан байгаа нь эерэг үзүүлэлт болж байгаа бөгөөд шударга байх талаар хүүхдүүдтэйгээ байнга ярилцдаг хүүхдийн шударга байдал (4.09) эцэг, эхчүүд нь хэзээ ч ярилцдаггүй (3.69) хүүхдийнхээс өндөр байна (Зураг 8).

Зураг 8. Хүүхдийн шударга байдалд эцэг, эхийн нөлөөлөл

Харин шударга бус зүйл хийсэн тохиолдолд эцэг, эх нь хэрхэн нөлөөлдөг талаар судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс тодруулахад “болохгүй зүйл хийснийг минь хэлж ойлгуулдаг” гэж нийт хүүхдүүдийн 66.6 хувь нь хариулсан бол 26.0 хувь нь “зэмлэл хүлээлгэж шийтгэдэг”, 4.5 хувь нь “тэд энэ талаар сонирхдоггүй”, 2.9 хувь нь “ямар ч үйлдэл хийдэггүй” гэж тус тус хариулсан байна (Зураг 9).

Зураг 9. Эцэг, эхийн хүүхдэд нөлөөлж буй байдал

Хүүхдээ шударга бус зүйл хийхэд эцэг, эх ямар хариу үйлдэл үзүүлж байгаагаас шалтгаалан тэдний зөв төлөвшил хамаарна. Үүнийг судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс тодруулахад “Болохгүй зүйл хийснийг минь хэлж ойлгуулдаг” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 4.02 байгаа нь “ямар ч үйлдэл хийдэггүй, яадаг ч үгүй” (3.71) гэж хариулсан хүүхдийнхээс 0.31 пунктээр илүү байна (Зураг 10).

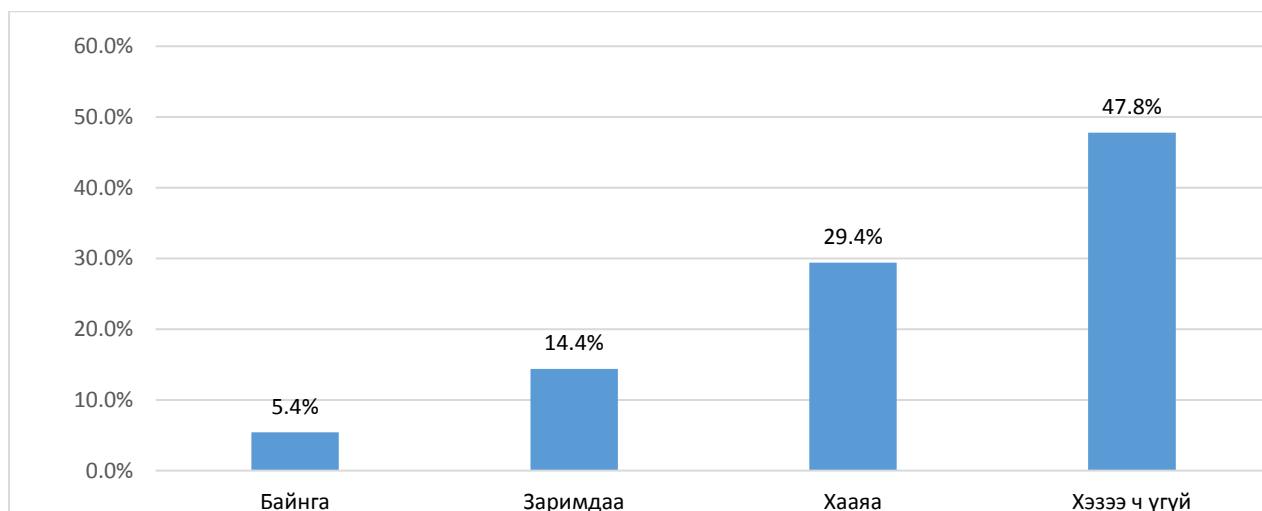
Зураг 10. Хүүхдийн шударга байдалд эцэг, эхийн нөлөөлөл

Найз, нөхөд бусад хүмүүс:

Хүүхдүүдийн хувьд шударга байх, эсхүл зөв төлөвшилт олж авахад эцэг, эхээс гадна найз, нөхдийн хүрээ чухал нөлөөтэй юм. Иймд хүүхдүүдээс “Таны найз танаас шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг үү?” гэж асуухад судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 5.4 хувь нь “байнга”, 17.4 хувь нь “заримдаа”, 29.4 хувь нь “хаяа”, 47.8 хувь нь “хэзээ ч үгүй” гэж хариулсан байна. Дээрхээс харахад хүүхдүүдэд найз нөхдийн зүгээс шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг тохиолдол бага бус байгааг харж болохоор байна (Зураг 11).

Зураг 11. Хүүхдэд найз нь шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг эсэх

Найз нөхдийн нөлөөллийг хүүхдийн шударга байхтай ямар хамааралтай байгааг доорх үзүүлэлтээр харуулав (Зураг 12).

Зураг 12. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, найз нь шударга бус үйлдэл хийхийг хүсдэг эсэх

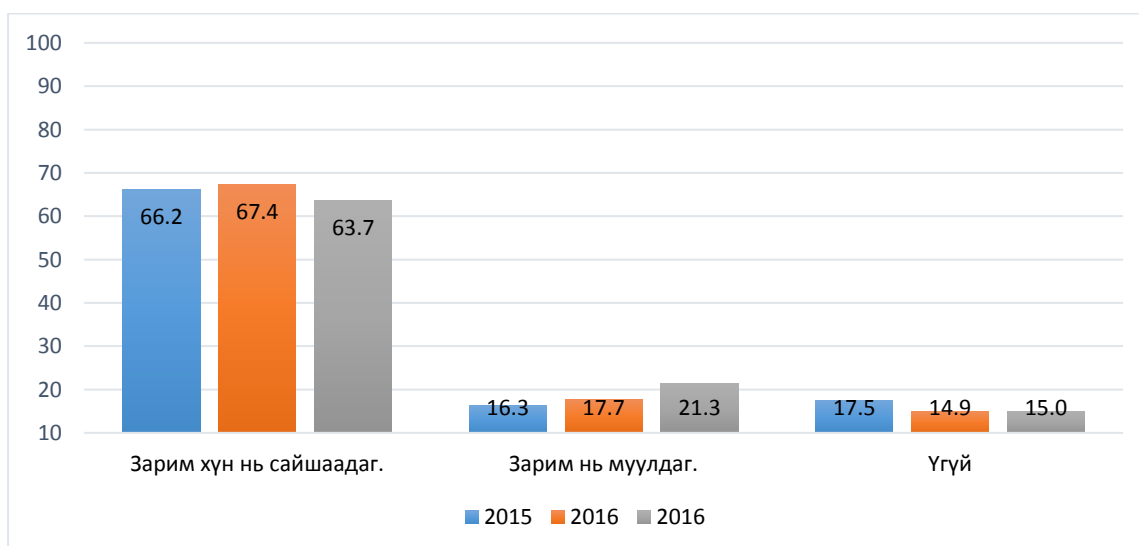

Дээрх үзүүлэлтээс харахад найз нөхөд нь ямар нэгэн байдлаар шударга бус зүйл хийхийг шаарддаг тохиолдол байгаа ч тэдний хүссэнээр “шударга бус үйлдэл” хийхийг хүсдэггүй хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин хүсдэг буюу “байнга”, “заримдаа”, “хааяа” гэж хариулсан хүүхдүүдийнхээс өндөр байна.

Шударга үйлсийн төлөө сайшаах

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинд эерэгээр нөлөөлөх нэг чухал үзүүлэлт бол тухайн хүүхдийг шударга зүйл хийснийх нь төлөө эцэг, эх, багш, найз нөхөд, ойр дотны хүмүүс нь магтаж, сайшааж, урамшуулж, хөхүүлэн дэмжиж байх явдал юм. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 63.7 хувь нь шударга хандсанахаа төлөө сайшаагдаж байсан гэж хариулсан бол, 21.3 хувь нь “зарим нь муулдаг”, 15.0 хувь нь “үгүй” гэж хариулжээ (Зураг 12).

Зураг 13. Хүүхдийг шударга хандсаных нь төлөө сайшааж байсан эсэх

Шударга хандсанахаа төлөө сайшаагдах нь хүүхдийн шударга байдлын түвшинтэй ямар хамааралтай болохыг доорх зургаар харуулав (Зураг 13).

Зураг 14. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга хандсаных нь төлөө сайшааж байсан эсэх

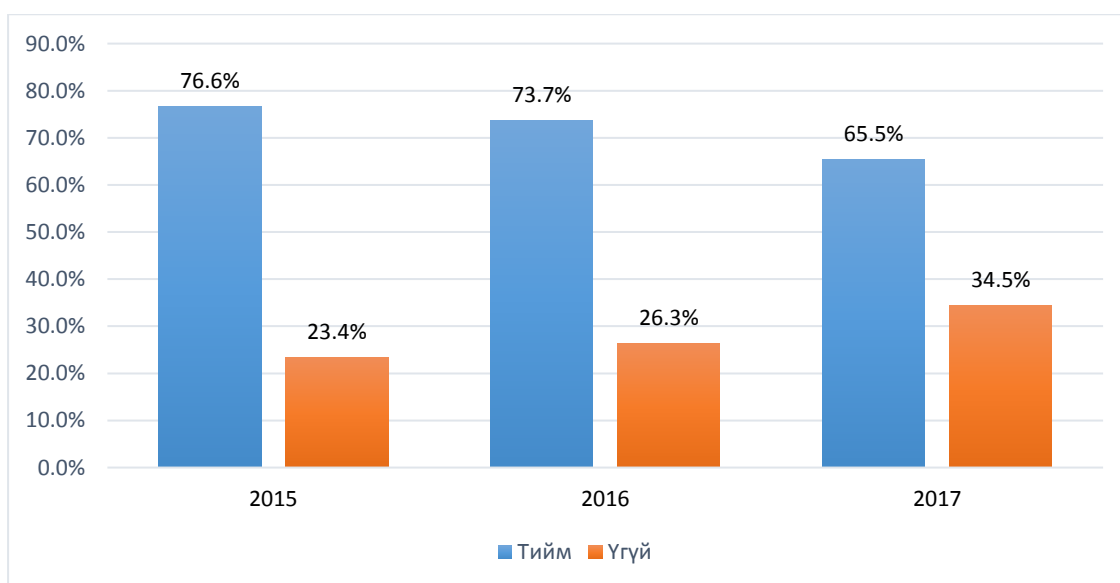
Эндээс харахад хүүхдүүд шударга хандсаныхаа төлөө сайшаагдаж байсан буюу “тийм” гэж хариулсан хүүхдүүдэд хамаарах шударга байдлын түвшин 4.00 буюу хамгийн өндөр байгаа бол “зарим нь муулдаг” гэж хариулсан хүүхдийнх 3.81, “сайшаагдаж байгаагүй буюу үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийн 3.79 болж буурч байна.

Сүргүүл:

Бидний ирээдүй, хойч үе болсон хүүхдүүдэд бага наснаас нь эхлэн ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилтийн болон авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэхэд эцэг, эх, найз нөхдийн нөлөөллөөс гадна цэцэрлэг болон сургуулийн сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд энэ талаар тодорхой тусгах шаардлагатай байгаа нь жил бүрийн судалгааны үр дүнгээс харагдаж байдаг.

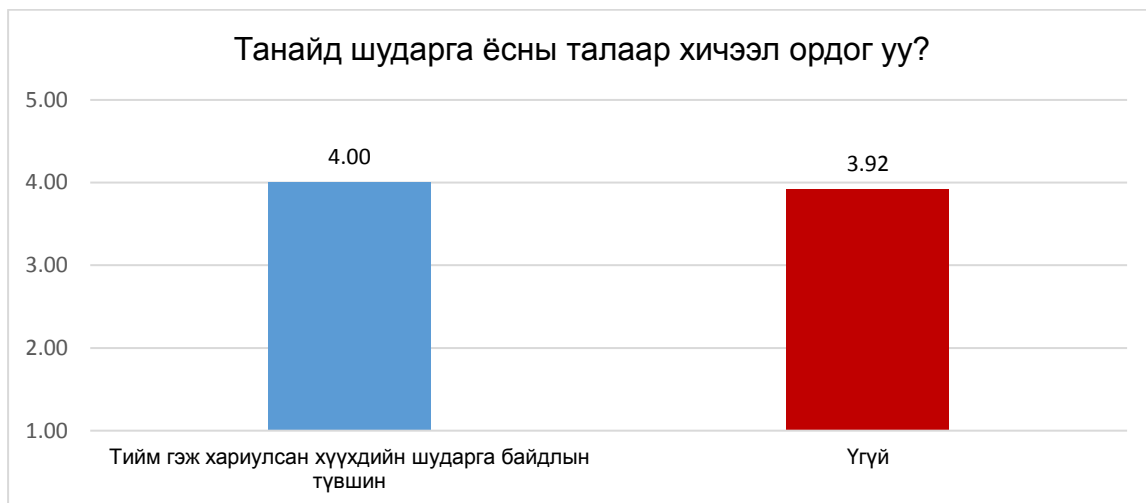
Судалгаагаар хүүхдүүдээс шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохиогддог эсэх талаар тодруулахад хүүхдүүдийн 65.5 хувь нь “тийм”, 34.5 хувь нь “үгүй” гэж хариулсан байна (Зураг 15).

Зураг 15. Шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиогддог эсэх

Хүүхдүүдэд шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл шударга ёсны талаар ямар нэгэн үйл ажиллагаа зохиогдож байх нь тэдний шударга байдлын түвшинд хэрхэн нөлөөлж байгааг доорх үзүүлэлтээс харж болно (Зураг 16).

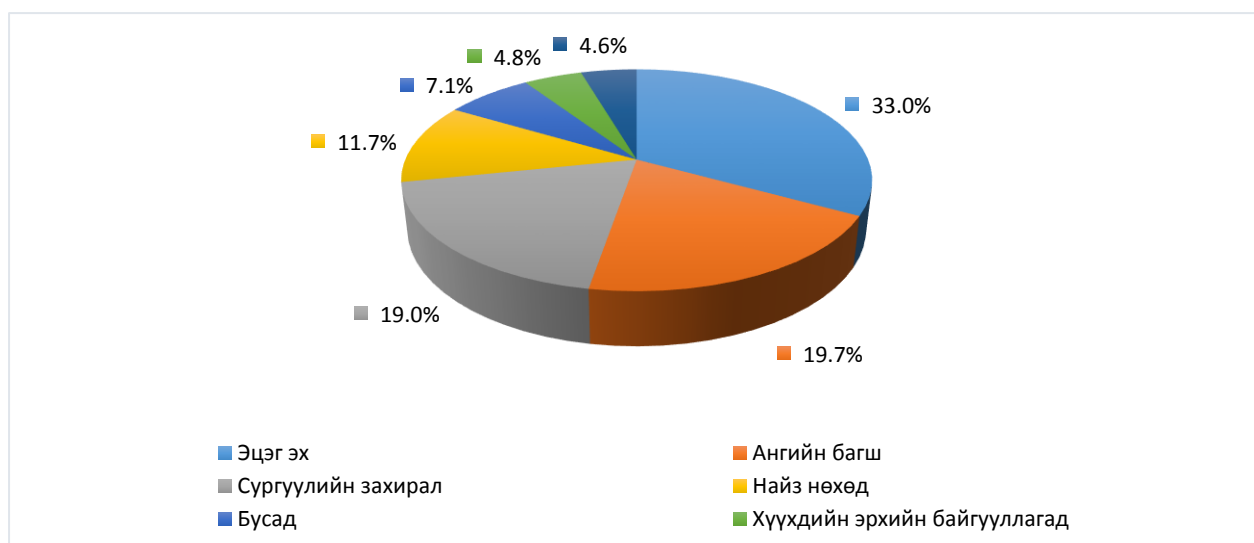
Зураг 16. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиогддог эсэх

Дээрх үзүүлэлтээс харахад шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохиогддог гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин “үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийнхээс 0.08 пунктээр илүү байгаа нь хүүхдүүдэд шударга ёсны талаар хичээл орох нь тэдний шударга байдлын түвшинг нэмэгдүүлэхэд эерэг нөлөө үзүүлэх боломжтой байгааг харуулж байна.

Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдээс багш нарын зүгээс шударга бус үйлдэл гаргаж, хүүхдүүдтэй зохисгүй харилцсан тохиолдолд хэнд хандах талаар тодруулсныг доорх үзүүлэлтээс харж болно (Зураг 17).

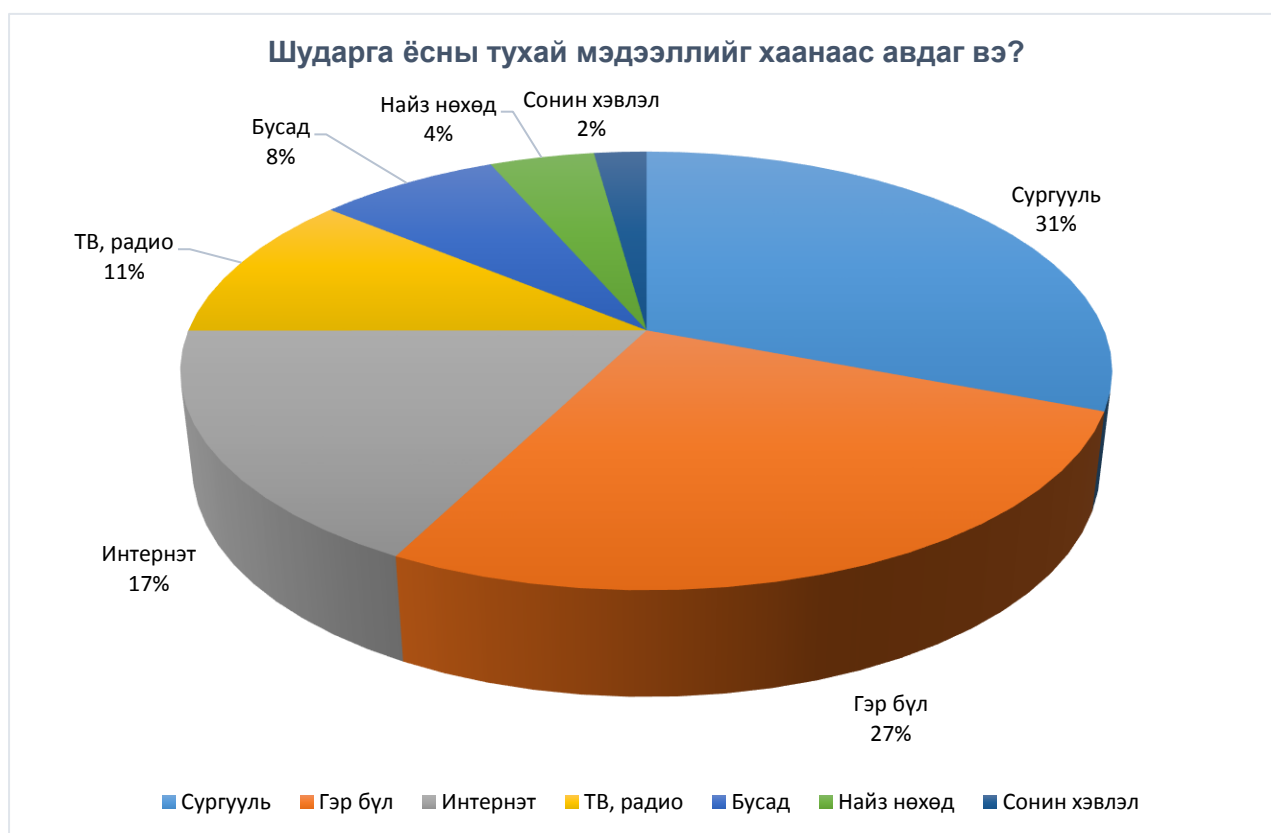
Зураг 17. Багш нарын зүгээс шударга бус үйлдэл гаргаж, хүүхдүүдтэй зохисгүй харилцсан тохиолдолд хэнд хандах вэ?

Мэдээллийн орчин:

Хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшинд эцэг, эх, найз, нөхөд болон сургуулийн орчин нөлөөлөхөөс гадна шударга ёсны талаарх мэдээллийг хаанаас авч байгаа нь чухал нөлөө үзүүлнэ. Шударга ёсны талаарх мэдээллийг сургуулиас авдаг гэж судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 31.0 хувь нь, гэр бүлээсээ гэж 27.0 хувь нь, интернэтээс гэж 17.0 хувь нь, телевиз, радиогоос гэж 11.0 хувь нь хариулсан бол 2.0-8.0 хувь нь найз нөхөд, сонин болон бусад эх үүсвэрээс мэдээлэл хүлээн авч байна (Зураг 18).

Зураг 18. Шударга ёсны талаарх мэдээллийг хаанаас авдаг вэ?

Аливаа шударга бус үйлдлийг үл тэвчих байдлыг тодорхойлох зорилгоор хүүхдүүдээс шударга бус үйлдлийн талаар олон нийтэд мэдээлж байх нь зөв эсэхийг асуусан юм. Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 75.3 хувь нь шударга бус үйлдлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх нь зөв гэж үзэж байгаа бол 24.7 хувь нь буруу гэж үзсэн байна (Зураг 19).

Зураг 19. Шударга бус үйлдлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх нь зөв үү?

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон түүний дэд үзүүлэлт болох ёс зүй, ёс суртахуун, зөв төлөвшилт, хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих байдал ямар түвшинд байгааг тодорхойлох, цаашид хүүхдүүдийг шударга иргэн болгон төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих арга хэмжээ, шударга бус хандлагаас нь урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын чиглэлийг тогтоох зорилгоор 8 дахь удаагийн “Хүүхдийн шударга байдал-2017” судалгаа”-г Авлигатай тэмцэх газар, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газартай хамтран зохион байгууллаа. Судалгааны мэдээллийг цахим хэлбэрээр “SurveyMonkey” судалгааны программыг ашиглан, 21 аймаг, нийслэлийн 7-12 дугаар ангийн сурагчдыг хамруулан явуулав. Энэ удаагийн судалгааны дүнд үндэслэн дараахь дүгнэлтийг хийж байна.

- ❖ Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2017 оны судалгаагаар 3.97¹ гэсэн дүнтэй гарсан нь өмнөх судалгааны дүнтэй харьцуулахад 0.03 пунктийн зөрүүтэй байна.
- ❖ Хүүхдийн шударга байдлын түвшний дэд үзүүлэлт болох зан төлөвшилтийн дэд үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ 0.02 пунктээр өссөн бол ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт, хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт, авлигыг үл тэвчих байдлын дэд үзүүлэлтийн дундаж үнэлгээ 0.03-0.32 пунктээр буурсан байна.
- ❖ Аймаг, нийслэлийн хүүхдийн шударга байдлын түвшин хэлбэлздэг ч Говьсүмбэр (2015 он - 3.71, 2016 он - 3.92, 2017 он – 4.09), Дорнод (2015 он – 3.38, 2016 он – 4.08, 2017 он – 4.11), Сэлэнгэ (2015 он – 3.57, 2016 он – 4.04, 2017 он – 4.10), Хэнтий (2015 он – 4.00, 2016 он – 4.17, 2017 он – 4.24) аймгуудын хүүхдийн шударга байдлын түвшин өсөж байгаа эерэг чиг хандлага ажиглагдаж байна.
- ❖ Судалгааны дүнгээс харахад хүүхдийн шударга байдлын түвшин нас ахин анги дэвших тутам буурч байгаагаас гадна эрэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин эмэгтэй хүүхдийнхээс доогуур байна. Мөн нийслэлийн хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин орон нутгийн хүүхдүүдийнхээс доогуур байна.
- ❖ Хүүхдүүд хүндрэлтэй асуудал тулгарахад хамгийн ихээр эцэг, эх, дотны хүмүүстээ (62.5 хувь нь) ханддаг байна. Эцэг, эх хүүхэдтэйгээ шударга байх талаар байнга ярилцаж байх (4.09) нь тэднийг шударга хандлага гаргахад эерэгээр нөлөөлж байна.
- ❖ Хүүхдээ буруу зүйл хийснийг мэдсэн эцэг, эх хүүхэддээ болохгүй зүйл хийснийг нь ойлгуулах, тайлбарласнаар тэднийг ирээдүйд зөв төлөвшилтэй, шударга иргэн болоход эерэг нөлөө үзүүлж байна. Эцэг, эх нь хүүхдээ шударга бус зүйл хийснийх нь төлөө хэлж ойлгуулах (4.02) нь зэмлэл хүлээлгэх (3.92), хүүхдийнхээ асуудлыг сонирхохгүй (3.83) байх эсхүл ямарч үйлдэл хийдэггүй (3.71) хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшнөөс өндөр байна.
- ❖ Хүүхдийн шударга байдлын түвшинд эерэгээр нөлөөлөх нэг зүйл бол шударга үйлдлийнх нь төлөө “магтах, сайшаах, урамшуулах” явдал болох нь судалгааны дүнгээс харагдаж байна. Магтаал, сайшаал хүртдэг хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин огт сайшагддаггүй хүүхдийнхээс 0.21 пунктээр өндөр байна.

¹ Хүүхдийн шударга байдлын түвшин болон дэд үзүүлэлтийг 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлсэн бөгөөд уг үзүүлэлтийн утга 1-д ойртох тусам шударга бус, 5-д ойртох тусам шударга гэж ойлгоно.

- ❖ Хүүхдүүдэд шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ талаар үйл ажиллагаа зохиох нь тэдний шударга байдлын түвшинд эерэгээр нөлөөлж байна. “Танай ангид ямар нэгэн байдлаар шударга ёсны талаар хичээл орох, эсхүл энэ төрлийн үйл ажиллагаа зохиогддог уу?” гэсэн асуултад “тийм” гэж хариулсан хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин “үгүй” гэж хариулсан хүүхдүүдийнхээс 0.08 пунктээр өндөр байв.
- ❖ Хүүхдүүд шударга ёсны талаарх мэдээллийг сургууль, гэр бүл, интернэтээс авдаг ба шударга бус үйлдлийг олон нийтэд мэдээлэх нь зөв гэж хүүхдүүд үзэж байна.

---oOo---